

D ó m s o r ð:

Stefndi, Árni Jóhannesson, greiði stefnanda, Guðmundi Helgasyni, kr. 24.348.65 með 42% ársvöxtum frá 18. maí 1981 til 1. júní s.á., með 37% ársvöxtum frá þeim degi til 25. ágúst s.á., en með 39% ársvöxtum frá þeim degi til 28. júní 1982, og með hæstu lögleyfðu innlánsvöxtum, eins og þeir verða á hverjum tíma, frá þeim degi til greiðsludags og kr. 7.000.- í málskostnað, allt innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.

Föstudaginn 5. október 1984.

Nr. 132/1984. **Lilja Kristjánsdóttir**

gegn

fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs

Kærumál. Dómkröfur. Frávísunardómur staðfestur.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Sigurgeir Jónsson, Guðmundur Jónsson og Halldór Þorbjörnsson.

Sóknaraðili hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar samkvæmt heimild í b lið 1. tl. 1. mgr. 21. gr. laga nr. 75/1973 með kæru 19. júní 1984, sem barst Hæstarétti 17. júlí sl. Hann gerir þær dómkröfur, að hinn kærði frávísunardómur verði felldur úr gildi og að lagt verði fyrir héraðsdómarann að leggja efnisdóm á kröfulið þann, sem vísað var frá dómi. Þá krefst sóknaraðili kærumálskostnaðar úr hendi varnaraðilja.

Af hálfu varnaraðilja hafa hvorki borist kröfur né greinargerð.

Héraðsdómari mun taka afstöðu til málsástæðna og lagaraka sóknaraðilja, er lagður verður dómur á lögmæti skattlagningar þeirrar, sem fjallað er um í málinu, og kröfu sóknaraðilja um endurheimtu ætlaðra ofgreiddra skattgjalda. Verða málsástæður og lagarök sóknaraðilja ekki gerð að sjálfstæðum lið í dómkröfum hans.

Verður því niðurstaða hins kærða frávísunardóms staðfest.

Kærumálskostnaður verður ekki dæmdur.

Hinn kærði dómur á að vera óraskaður.

Dómur bæjarþings Kópavogs 4. júní 1984.

Mál þetta, sem tekið var til dóms eða úrskurðar 14. f.m., er höfðað hér fyrir bæjarþinginu af Lilju Kristjánsdóttur húsfreyju, nnr. 6107-0982, Hlíðarvegi 18 í Kópavogi, með stefnu, útgefinni 10. febrúar 1984, gegn Albert Guðmundssyni fjármálaráðherra fyrir hönd lýðveldisins Íslands (ríkissjóðs Íslands), Arnarhvoli, Reykjavík, og gerir stefnandi þær dómkröfur, að staðfest verði með dómi, að 82. gr. laga um tekjuskatt og eignarskatt nr. 75/1981, sbr. áður lög nr. 40/1978 með síðari breytingum, hafi eigi lagagildi um álagningu eignarskatts á Lilju gjaldárin 1982 og 1983. Ennfremur krefst Lilja þess, að samsköttun skattstjóra Reykjanesumdæmis á eignum hennar og eignum dætra hennar Sóleyjar Erlu og Ingibjargar Íngólfsdætra, gjaldárin 1982 og 1983 samkvæmt úrskurði skattstjóra, dags. 28. september 1982, og úrskurði ríkisskattanefndar, dags. 1. júlí 1983, verði felld úr gildi. Loks er þess krafist, að fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs verði dæmdur til að endurgreiða Lilju Kristjánsdóttur kr. 21.828 af eignarskattsálagningu á hana gjaldárin 1982 og 1983 með 42% ársvöxtum af kr. 5.017 frá 1. janúar 1983 til 21. september 1983, en 35% ársvöxtum af sömu upphæð frá þeim tíma til 21. október 1983, en 32% ársvöxtum frá þeim tíma til 21. nóvember 1983, en 27% ársvöxtum frá þeim tíma til 21. desember 1983, en 21.5% ársvöxtum af krónum 21.818 frá 1. janúar 1984 til 21. sama mánaðar, en 15% ársvöxtum frá þeim tíma til stefnubirtingardags, en dómvöxtum samkvæmt lögum nr. 56/1979 frá stefnubirtingardegi til greiðsludags, en til vara lægri fjárhæðir að mati dómsins. Jafnframt er þess krafist, að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda málskostnað samkvæmt lágmarksgjaldskrá L.M.F.Í.

Af hálfu stefnda er þess krafist aðallega, að málinu verði vísað frá dómi. Til vara sýknu af öllum kröfum stefnanda og til þrautavara lækkunar stefnufjárhæðarinnar. Í öllum tilvikum er krafist málskostnaðar úr hendi stefnanda að mati dómsins.

Í samræmi við ákvæði 1. mgr. 108. gr. laga nr. 85/1936, er hér eingöngu fjallað um frávísunarkröfu stefnda, en munnlegur málflutningur um hana fór fram 14. f.m.

Stefnandi gerir þær dómkröfur í þessum þætti málsins, að frávísunarkröfu stefnda verði hrundið og hann dæmdur til greiðslu málskostnaðar.

Í stefnu er gerð grein fyrir málsatvikum á þessa leið:

„Við skipti á dánarbúi Ingólfs heitins Ragnarssonar, er lést hinn 17. febrúar 1981, urðu ófjárráða dætur hans, Ingibjörg f. 15. júlí 1969 og Sóley

Erla f. 10. júní 1972, eigendur tveggja íbúða í fasteigninni nr. 2. við Skjólbraut í Kópavogi þ.e.a.s. kjallaraíbúð með bílskúr og að íbúð í viðbyggingu. Eru þær eigendur að eignum þessum að hálfu hvor í óskiptri sameign samkvæmt skiptayfirlýsingu dags. 25. nóvember 1981.

Þar sem verulegu munaði einkum þegar til lengri tíma er litið, varðandi eignarskattsálagningu var afráðið að þær systur teldu sérstaklega fram til álagningar eignarskatts gjaldárið 1982 og var þess óskað við skattstjóra Reykjanesumdæmis að eignarskattur yrði lagður sérstaklega á móður annars vegar og hinsvegar hvora dætranna. Með bréfi skattstjóra Reykjanesumdæmis dags. 26. júlí 1982 var tilkynnt að skattstjóri féllist eigi á sérskattlagningu eigna og tekna. Var sú afgreiðsla kærð til skattstjóra og gekk úrskurður á það kæruefni 28. september 1982. Varð niðurstaða sú, að fyrri ákvarðanir skattstjóra skyldu óbreyttar. Með bréfi dags. 22. október 1982 var úrskurði skattstjóra skotið til ríkisskattanefndar, en niðurstaða varð þar á sömu lund og meginforsendur þær, að nefndin hafi eigi vald til að fjalla um og veita úrlausn um stjórnskipulegt gildi laga.

Þar sem stefnandi vildi kanna réttarstöðu sína til nokkurar hlítar áður en hún aðhefðist í málinu voru eignarskattar beggja ára greiddir með fyrirvara um endurheimtu fjárisins síðar.“

Telur stefnandi eignarskatt sinn gjaldárið 1982 samkvæmt ofansögðu ranglega á lagðan þannig, að hann sé kr 5.017.00 of hár og sömuleiðs gjaldárið 1983 kr. 16.800.00 of hár. Sé þetta sá mismunur, sem fram komi samkvæmt skattlagningaraðferð skattyfirvalda annars vegar og hins vegar skattaálögur miðað við, að á stefnanda væri lagt sjálfstæðan skattþegn og þetta séu þær fjárhæðir, sem krafðar séu til baka.

Frávísunarkröfu sína byggir stefnda á því, að málatilbúnaður stefnanda sé andstæður ákvæðum laga um meðferð einkamála í héraði nr. 85/1936 með síðari breytingum að því er varðar aðild, kröfugerð, sakarefni og um skýran og ljósan málatilbúnað.

Hér sé fjármálaráðherra stefnt fyrir hönd „Lýðveldisins Íslands“ til að pola dóm. Athugunarefni sé út af fyrir sig, hvort „Lýðveldið Ísland“ geti verið aðili að dómsmáli, sem rekið sé fyrir íslenskum dómstólum, og hvort þeir hafi lögsögu yfir þeirri „lögpersónu.“ Á hinn bóginn megi ljóst vera af 1. og 2. gr. stjórnarskrárinnar, nr. 33/1944, að fjármálaráðherra fari ekki einn með skuldbindandi fyrirsvor í málum þar sem „Lýðveldið Ísland“ sé aðili máls.

Kröfugerð stefnanda, eins og hún sé sett fram í stefnu, sé í beinni andstöðu við reglu 88. gr. eml. um skýra og glögga kröfugerð, þar sem ekki fáið betur séð en þar sé á ferðinni ein og sama kröfugerðin í öllum þremur tilvikum, þar sem krafist sé dóms um efnislega sömu kröfur, sem allar séu reistar á sömu málsástæðum.

Stefndi telur, að fyrsti liður kröfu stefnanda brjóti í bága við C lið 88. gr. laga nr. 85/1936 svo og við ákvæði 67. gr. sömu laga. Þriðja lið kröfu stefnanda sé beint gegn ríkissjóði, sem ekki sé stefnt til aðildar í málinu, heldur sé fjármálaráðherra stefnt f.h. „Lýðveldisins Íslands,“ en eigi f.h. ríkissjóðs. Frekari ágallar séu á þeirri kröfugerð stefnanda, þar sem skv. 11. mgr. 100. gr. laga um tekju- og eignarskatt, nr. 75/1981 sé tekið undan lögsöu dómstóla að fjalla um og dæma skattfjárhæð samkvæmt þeim lögum. Undir lögsögu dómstóla heyri að fjalla um ágreining varðandi skattskyldu og skattstofna, en eigi skattákvörðunin sjálf. Við úrlausn endurgreiðslukröfunnar hljóti að verða að taka afstöðu til álagningar samkvæmt lögum um tekju- og eignarskatt. Beri því eftir 66. gr. einkamálalaga, nr. 85/1936 að vísa þessum kröfulið frá dómi.

Þá telur stefndi, að í greinargerð af hálfu stefnanda sé um skriflegan málflutning að ræða í verulegum mæli, þótt eigi hafi neitt verið ákveðið í því efni. Málflutningur verði sjálfsgagt munnlegur og því heyri tilvitnanir í dóma Hæstaréttar og dómareifanir honum til.

Þegar á allt sé litið, telur stefndi máaltílbúnað stefnanda brjóta í verulegum mæli gegn ýmsum höfuðreglum í réttarfari, sbr. ofangreint, og hljóti það að leiða til frávisunar málsins.

Stefnandi kveðst eiga lögvarða hagsmuni af því að fá efnisdóm um alla einstaka þætti kröfugerðar sinnar.

Hann vísar á bug staðhæfingum stefnda um aðildina varnarmegin og bendir á, að hér sé fjármálaráðherra réttilega stefnt, enda heyri sakarefnið, skattlagning eftir ákvæðum laga um tekju- og eignarskatt nr. 75/1981 óvæfengjanlega undir hann. Það sé út af fyrir sig rétt, að málum af þessu tagi hafi hér ætíð verið beint gegn ríkissjóði Íslands, en vafasamt sé hvort það sé í rauninni rétt. Telji stefnandi réttara að nefna ríkispersónuna, svo sem hér sé gert í stefnu. Í öryggisskyni sé ríkispersónan einnig nefnd með hefðbundnum hætti, því fjármálaráðherra sé stefnt fyrir hönd lýðveldisins Íslands (ríkissjóðs Íslands). Þar af leiðandi hljóti dómur í þessu máli að vera bindandi fyrir ríkissjóð. Fjármálaráðherra hafi í áratugi farið með málflutningsumboð fyrir ríkisvaldið og hafi það aldrei verið vefengt. Í því sambandi megi benda á, að embætti ríkislögmanns heyri undir fjármálaráðherra. Að öllu þessu athuguðu sé ótvírætt, að réttum aðilja sé stefnt til að svara til sakar.

Stefnandi mótmælir staðhæfingum af hálfu stefnda um málatílbúnað sinn almennt og heldur því fram, að kröfugerðin sé bæði skýr og glögg, svo fullnægjandi sé, og grundvöllur málsins lagður á traustan hátt frá byrjun. Ummæli um skriflegan málflutning séu áreiðanlega byggð á misskilningi á réttarforsreglum og venjum, enda sé meira um skriflegan málflutning í greinargerð stefnda heldur en í sóknarskjöllum.

Það er áréttað af hálfu stefnanda, að hann hafi lögvarða hagsmuni af því að fá efnisdóm um sérhvern lið stefnukröfunnar, enda sé enginn þeirra undan lögsögu dómstóla tekinn og allir dómhæfir. Varðandi endurgreiðslukröfuna megi tilnefna ýmis dómafordæmi og þá síðasta málslið 111. gr. laga um tekju- og eignarskatt, sem taki af öll tvímæli um, að slík krafa heyri undir dómstóla.

Málið sé höfðað gegn réttum aðilja og að öllu leyti í réttu horfi. Beri því að vísa frávisunarkröfu stefnanda á bug.

Eigi verður á það fallist með stefnda, að röngum fyrirsvarsmanni varnar- aðilja sé stefnt í máli þessu. Í sóknarskjölum og í beinum yfirlýsingum af hálfu stefnanda í málflutningi um frávisunarkröfuna kemur fram, svo ótví- rætt verður að telja, að hér er fjármálaráðherra stefnt f.h. ríkissjóðs Íslands, enda á sakarefnið undir ráðuneyti hans. Þykir það ekki breyta neinu hér um, þótt stefnandi lýsi sérstökum hugmyndum um, hvernig nefna beri ríkispersónuna, sem hann kallar svo, í dómsmálum sem þessu og þeirra gæti í skjölum af hans hendi. Þá verður heldur eigi á það fallist, að málatil- búnaður stefnanda sé svo óljós og óskýr og brjóti svo gegn höfuðreglum réttarfarslaga, að frávisun málsins varði. Verður því krafa stefnda um frá- visun á ofan nefndum forsendum eigi tekin til greina.

Dómari telur með vísan til 67. gr. laga nr. 85/1936, að vísa beri frá fyrsta þætti kröfugerðar stefnanda, en þar er gerð krafa til, að staðfest verði með dómi, að 82. gr. laga nr. 75/1981 um tekju- og eignarskatt hafi eigi lagagildi um álagningu eignarskatts stefnanda gjaldárin 1982 og 1983. Þykir hér vera um það að ræða, að í raun sé krafist lögfræðilegrar álitsgerðar, enda myndi dómsorð í þá veru, sem stefnandi krefst, eigi eitt út af fyrir sig ráða ákveðnu ágreiningsmáli til lykta. Verður því að telja, að kröfuliður þessi sé eigi dómhæfur, svo sem hann er fram settur. Í þessum þætti stefnukröfunnar felst þungamiðjan í málatilbúnaði og lagarökum stefnanda, sem að sjálf- sögðu fær komist að í málflutningi.

Að áliti dómara eru eigi efni til að vísa frá öðrum og þriðja þætti kröfu- gerðar stefnanda, og verður því kröfu stefnda um frávisun þeirra hafnað.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður í þessum þætti falli niður.

Dómur þessi er upp kveðinn af Ólafi Stefáni Sigurðssyni héraðsdómara, en dómsuppsaga hefur dregist vegna sérstakra anna dómara við önnur dóm- störf.

D ó m s o r ð :

Ofangreindum fyrsta þætti í kröfugerð stefnanda er vísað frá dómi. Málskostnaður falli niður.